

Назва навчальної дисципліни	ЗАПОВІДНА СПРАВА ТА ФІТОСОЗОЛОГІЯ
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
Кількість кредитів	4
Шифр навчальної дисципліни	ВК
Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Цицюра Неля Іванівна
Науковий ступінь	кандидат біологічних наук
Вчене звання	доцент
Посада викладача	доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання
Контактний телефон викладача	0971994498
Профайл викладача	https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_bio/vykladachi/tsytsiura.pdf
Е-mail викладача	smaragds@ukr.net
Розклад консультацій	Очні консультації
Час проведення	14.40 – 17.00
Місце проведення	44 ауд.

Опис дисципліни

Освітній компонент «Заповідна справа та фітосоціологія» належить до вибіркового компонента циклу професійної підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Середня освіта (Біологія та здоров'я людини. Географія), метою якого є:

- ✚ оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо організації, планування і проведення природоохоронної діяльності в Україні в наявних, а також створення нових об'єктів і територій ПЗФ та формування невиснажливої екомережі України і свого регіону зокрема;
- ✚ проведення порівняльної характеристики міжнародних та національних програм у галузі збереженні біорізноманіття задля розширення перспектив розвитку заповідної справи в Україні;
- ✚ організація системи екологічного моніторингу природоохоронних територій та управління ними, підвищення рівня екологічної й природоохоронної свідомості населення;
- ✚ ознайомлення з базовими методиками організації наукових досліджень на заповідних територіях.

Навчальний контент

Теми лекцій	Теми практичних занять	Методи контролю	К-ть балів
Змістовий модуль I. Предмет, об'єкт, завдання та історія заповідної справи			
Тема 1. Зміст та основні поняття заповідної справи	Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмети і методи досліджень	Усне та письмове опитування, тестовий контроль, колоквіум	15
Тема 2. Історія заповідної справи	Основні підсумки та перспективи розвитку заповідної справи в Україні		
Тема 3. Цінності заповідної природи. Значення, завдання та перспективи розвитку заповідної справи	Роль, значення та завдання природно-заповідних територій і об'єктів в житті біосфери та суспільства		
Змістовий модуль II. Природно-заповідний фонд України та світу			
Тема 4. Структура природно-заповідного фонду України. Штучно	Категорії територій і об'єктів ПЗФУ: штучно створені території та об'єкти	Усне та письмове опитування,	15

створені території та об'єкти		тестовий контроль	
Тема 5. Природні території природно-заповідного фонду України	Категорії територій і об'єктів ПЗФУ: природні території та об'єкти		
Тема 6. Заповідний фонд світу і його оцінка	Категорії заповідних об'єктів світу		
Змістовий модуль II. Природоохоронна діяльність на територіях та в об'єктах ПЗФУ			
Тема 7. Наукові основи заповідної справи	Наукові основи заповідної справи. Методологія створення Літопису природи	Усне та письмове опитування, тестовий контроль, проекти	35
Тема 8. Організаційно-правові основи заповідної справи	Нормативно-правові засади охорони і використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України		
Тема 9. Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України	Методика ведення кадастру заповідних територій		
Тема 10. Природоохоронна діяльність на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України	Екологічне і соціальне значення природно-заповідного фонду України		
Тема 11. Використання територій природно-заповідного фонду України. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях.	Використання територій ПЗФ. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях		
Тема 12. Екологічна мережа як система охорони європейською спільнотою природної спадщини. Національна екологічна мережа України	Критерії формування екомережі		
Тема 13. Фітосозологія – наука про охорону фітобіоти. Червона книга України. Зелена книга України	Фітосозологія – наука про охорону фітобіоти. Зелена книга України. Червона книга України		
Індивідуальне навчально-дослідне завдання			15
Підсумковий тест			20
Всього			100

Вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» дасть змогу здобувачу вищої освіти здобути та підсилити такі програмні компетентності та результати навчання

Індекс в матриці ОП	Програмні компетентності
ІК	Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ФК7	Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.
ЗК8	Здатність застосовувати в практичній діяльності стратегію сталого розвитку

	як екологізацію свідомості громадянина України.
ФК9	Здатність до усвідомлення досягнень біологічної та географічної науки і їх ролі у житті суспільства, спроможність користуватися новітніми досягненнями, необхідними для професійної та/або інноваційної діяльності.
ФК10	Здатність застосовувати та формувати знання з біології та основ здоров'я людини для пояснення будови, взаємодії, взаємозв'язків, походження, класифікації, значення, використання, поширення і організації живого на різних рівнях.
ФК13	Спроможність розробляти та реалізовувати навчальні та наукові проекти з біології, основ здоров'я і географії, презентувати їх.
Індекс в матриці ОП	Програмні результати навчання
РН2	Демонструє вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, поглиблює знання з предметної області.
РН8	Демонструє знання принципів раціонального природокористування із врахуванням цілей сталого розвитку задля збереження біорізноманіття та екологізації свідомості громадянина України.
РН15	Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та вміння формувати її в учнів.
РН17	Демонструє і використовує новітні досягнення біологічної та географічної науки і пояснює їх роль у житті суспільства, обґрунтовує їх використання для професійної та/або інноваційної діяльності.
РН18	Демонструє уміння розуміти і пояснювати будову, функції, життєдіяльність, розмноження, екологію, поширення, використання, охорону живих організмів і систем усіх рівнів організації; розкривати сутність біологічних явищ і процесів.
РН21	Демонструє уміння розробляти та реалізовувати навчальні та наукові проекти з біології, основ здоров'я і географії, підготовки презентацій, користуватися обладнанням, препаратами, засобами навчання.
РН22	Розуміє концептуальні засади та основні теоретико-методологічні проблеми природничої та географічної науки на рівні новітніх наукових здобутків.
РН27	Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення біологічної та географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, інформаційно-комунікаційні технології.

Пререквізити

Ботаніка, зоологія, загальна екологія.

Тематика індивідуальних завдань

- ✚ Перші заповідні об'єкти на території сучасної України.
- ✚ Міжнародні договори в збереженні ландшафтного і біологічного різноманіття.
- ✚ Форми власності на природно-заповідних територіях та об'єктах.
- ✚ Громадський контроль за станом природно-заповідного фонду.
- ✚ Категорії МСОП, їх задачі управління та критерії відбору таких територій.
- ✚ Управління природно-заповідними територіями України.
- ✚ Міжнародне співробітництво в галузі заповідної справи.
- ✚ Особливості природних заповідників України. Біосферні резервати. Міжнародна мережа біосферних резерватів.
- ✚ Природно-заповідні об'єкти колекційно-паркового типу.
- ✚ Важливість збереження зелених насаджень. Інструменти i-Tree.
- ✚ Оцінка екосистемних послуг зелених насаджень Кременецького горбогір'я за допомогою інструментів i-Tree Eco.
- ✚ Інтродукована дендрофлора сільвакультурних ландшафтів Кременецького горбогір'я

- ✚ Інвазійні види дерев Кременецького горбогір'я: загроза чи перспективи для лісових екосистем
- ✚ Інтродукція та реінтродукція: за і проти.
- ✚ Популярні лікарські рослини НПП «Кременецькі гори»: властивості, дія.

Політика оцінювання

- ✚ **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Перескладання тем / модулів відбувається під час проведення консультацій керівника курсу.
- ✚ **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час контролю знань заборонено (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.
- ✚ **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.
- ✚ **Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів під час самостійної роботи та на практичних заняттях:**

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання для виконання за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо ґрунтовними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент виявляє вміння рецензувати відповіді інших та опрацьовувати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1													Модуль 2	Модуль 3	Сума
Практичні роботи та самостійна робота 65 балів													ІНДЗ	Підсумковий тест	
T1 5	T2 5	T3 5	T4 5	T5 5	T6 5	T7 5	T8 5	T9 5	T10 5	T11 5	T12 5	T13 5	15 балів	20 балів	100 балів

Літературні джерела Базові

1. Андрієнко Т. Л. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації. Київ : Фітосоціоцентр, 2001. 60 с.

2. Грищенко Ю. М. Основи заповідної справи: навч. посібник. Рівне : РДТУ, 2000. 239 с.
3. Гей Браун. Жити із "зеленим серцем". Подбай про себе і планету. Ви-во Наш Формат. Київ. 2019. 272 с.
4. Заповідна справа в Україні: навч. посібник / за заг. ред. М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. Київ : Вища школа, 2003. 306 с.
5. Заповідники і національні природні парки України. Київ : Вища школа, 1999. 232 с.
6. Зелена книга України: якою їй бути? / за заг. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. Київ : Академперіодика, 2002. 35 с.
7. Попович С. Ю. Природно-заповідна справа : навчальний посібник. Київ : Арістей, 2007. 480 с.
8. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. Київ, 1999. 240 с.
9. Сухарев С. М., Чундак С. Ю., Сухарева О. Ю. Основи екології та охорони довкілля : навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 393 с.
10. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Заповідна справа: навч. посібник. Харків : НТУ "ХПІ", 2002. 240 с.

Допоміжні

1. Bondar O., Adamenko O., Korobkova H., Hryn Ye., Tsytsiura N., Zaiarna O., Halahan O., Chalaya O., Pavlushenko Ye., Stankevych S., Matsyura A. Forest species diversity in river watersheds of the Left-Bank Forest-Steppe of Ukraine. Ukrainian Journal of Ecology. 2021.11 (3). P. 79-85.
2. Бондар О. Б., Цицюра Н. І. Типологічна структура насадження лісового заказника «Суразька дача». Вісник НУВГП. Сільськогосподарські науки: зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2022. Вип. 3(99). С. 3-14. (ISSN 2306-5478).
3. Бондар О. Б., Цицюра Н. І. Типологічна структура рекреаційно-оздоровчих лісів Кременецького району Тернопільської області. Подільські читання. Охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, природнича освіта: проблеми, перспективи, рішення. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. присвяченої 25-річчю кафедри екології та біологічної освіти Хмельницького національного університету (11-13 жовт. 2021 р., Хмельницький) / за заг. ред. Г. А. Білецької. Хмельницький : ХНУ. 2021. С. 147-149.
4. Бондар О. Б., Цицюра Н. І. Знахідка геріція коралоподібного в урочищі козаччина Кременецького району Тернопільської області. Подільські читання. Охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, природнича освіта: проблеми, перспективи, рішення. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 170-річчю з дня народження Петра Миколайовича Бучинського (8-9 грудня 2022 р., Кам'янець-Подільський) [Електронний ресурс] / [за заг. ред. Л. Г. Любінської]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 110-111.
5. Гей Браун. Жити із "зеленим серцем". Подбай про себе і планету. Ви-во Наш Формат. Київ. 2019. 272 с.
6. Дерій С. І., Ілюха В. О. Основи екології. Київ : Фотосоціоцентр, 2000. 200 с.
7. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч. посібник. Київ : Знання, КОО, 2000. 203 с.
8. Запольський А. К., Салюк А. І. Основи екології: підручник. Київ : Вища школа, 2001. 358 с.
9. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології. Київ : МАУП, 2002. 296 с.
10. Кременецький ботанічний сад : каталог рослин. Київ : Фітосоціоцентр, 2007. 158 с.
11. Мудрак О.В. Заповідна справа. Київ. 2020. 640 с.
12. Пилип'юк В. Це моя Україна. Том 2. Національні парки України. Ви-во Світло й тінь. Київ. 2018. 272 с.
13. Пітер Сінгер. Визволення тварин. Ви-во Rabulum. Київ. 2019. 456 с.

14. Розбудова екомережі України / за наук. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. Київ : Програма розвитку ООН (UNDP), 1999. 127 с.
15. Тивонюк Л. І., Цицюра Н. І. Дерева-пам'ятки Кременеччини. Актуальні проблеми збереження біологічного різноманіття та перспективи розвитку природо-заповідного фонду. Матеріали науково-практичного семінару, присвяченого святкуванню Дня науки (Кременець, 17 травня 2019 року). Кременець. 2019. С. 115-119.
16. Цицюра Н., Бондар О., Дух О. Заказники Кременецького району, їх роль у формуванні довкілля та світогляду людини. Актуальні проблеми гуманітарної освіти: зб. наук. праць. Випуск 20 / за заг. ред. А. М. Ломаковича, М. С. Курача. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023. С. 109-118.
17. Цицюра Н., Панасенко Р., Дух О., Галаган О. Колекція голонасінних рослин Кременецького ботанічного саду. Актуальні проблеми гуманітарної освіти: зб. наук. праць. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка. 2021. Вип. 18. С. 157-163.
18. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
19. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.
20. Черняк В. М., Синиця Г. Б. Рідкісні та зникаючі рослини Тернопільщини з Червоної книги України : монографія. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2008. 221 с.
21. Чопик В. І. Рідкісні рослини України. Київ : Наукова думка, 1970. 187 с.

Інформаційні ресурси

1. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття : веб-сайт. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Загальнодержавна програма збереження біорізноманіття України на 2007-2025 роки : веб-сайт. URL : <http://www.sea.gov.ua/GIS/BSR/UA/documents>.
3. Закон України “Про екологічну мережу” : веб-сайт. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
4. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” : веб-сайт. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
5. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” : веб-сайт. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
6. Закон України “Про Червону книгу України” : веб-сайт. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>.
7. Концепція збереження біологічного різноманіття України : веб-сайт. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.
8. Міністерство екології та природних ресурсів України : веб-сайт. URL : <http://www.menr.gov.ua>.
9. Розбудова екомережі України : веб-сайт. URL : <http://www.ecoinst.org.ua/kmv-2009/od2.htm>.
10. Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту? : веб-сайт. URL : <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>
11. Вплив війни на екологію : веб-сайт. URL : <https://eco.aep.kiev.ua/novini/vpliv-vijni-na-ekologiyu/>
12. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля : веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>
13. Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні : веб-сайт. URL : https://www.researchgate.net/publication/369537683_Zapovidni_teritorii_i_rosijsko-ukrainska_vijna
14. Від війни постраждали 20% природоохоронних територій України : веб-сайт. URL : <https://suspilne.media/310936-vid-vijni-postrazdali-20-prirodohoronnih-teritorij-ukraini-rf-zavdala-zbitkiv-na-135-trln-grn/>